

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Samba'ta. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Din Diet'a ardeléna.

Siedinti'a a XXXV din 25. Septembre 1863.

(Capetu.)

Gull. Dle presiedinte! eu inca voiú se promitu odata a fi scurtu. Dar' eu mi-voiú si tiené promisiunea.

Eu am votatu in comitetu, se se propuna inaltei diete, cá §-lu acést'a se-lu respinga. La acést'a m'a determinatu mai d'aprópe consideratiunea, ca cuprinsulu acestui §-u nu stá in legatura cu problem'a legeri. Deca acestu §-u ar' avé se statoréscá, ca de care limba se-se servéscá directiunile deosebitelora institute in comerciulu publicu officiosu, atunci celu pucinu nu ar' stá in contradicere cu titulu legeri. Dar' acestu §-u contine o determinatiune relativa la regularea limbei instructive la deosebitele institute de invetiamentu, si astu-felu, fora indoiéla, nu are locu in o lege relativa la intrabuintiarea limbiloru in comerciulu publicu officiosu.

Dar' si alte motive m'au determinatu a me alaturá pe lunga proiectulu comitetului. Si eu pricepu aceea, ca statulu se interieséza, cum se-se créscá cetatianii sei. Si eu cugetu ca acestu interesu e duplu. Adeca d'o parte se referesce la spiritulu si rezultatulu instructiunei, si d'alta parte la midilócele, ce se folosescu spre aceea. In ambe directiunile se afla

in Austri'a prospecte de acte legislative, si nu numai in privinti'a tieriloru singuratice, dar' cu privire la intréga monarchi'a; si eu suntu convinsu, ca prin acele acte se voru face unele stramutari in impregiurarile actuale. Activisarea legiloru fundamentale de statu in tóte partile monarchiei si pe acestu terenu va avé o influintia chiarificatóre, ordinatóre, liberatóre, promovatóre, escusatóre si impaciuítóre.

Dar' pana candu se va face acést'a, pana candu acést'a cestiune va capeté o solutiune valabila, ca adcea in ce mesura si cumu are dreptulu d'a-se amestecá legislatiunea Monarchiei in partile ei singuratice in determinarea modului si mesureri ce e de lipsa la aplicarea in servitiile de statu, si astuflu si in instructiunea publica? Pan' atunci, d'icu, noi trebuie se ne tienemu de drepturile ardelene in vigóre. Dar' dupa catu sciu eu, legislatiunea ardeléna a garautatu numai dreptulu besericiloru recunoscute d'a redicá scoli si d'a-le intrabuintiá liberu, si, dupa cumu audíramu amintindu-se cu cateva momente mai nainte, o in cercare a staturiloru ardelene, carea tindea mai de parte, a fostu respinsa de corona. Eu cugetu ca nici noi se nu mergemu mai departe.

A ne provocá la aceea, ca §. 18 numai de recunósce unu dreptu nedisputabile, acést'a, dupa parerea mea, nu ne póte determiná cá se-lu acceptamu, pentru-ca nu cuprinsulu acestui §-u, despre care de almintrea s'ar' mai

poté dice cate ceva, ci esistinti'a lui peste totu este aceea, ce cá precedintia póte fi periculosu. Adeca eu credu, ca nu va fi nime in stare se contradica cu resultatu, candu o dieta de mai apoi va fi de parere, — si ea pote se aiba interesu d' a fi d' acésta parere — ca dreptulu cestiunatu nu s'a intielesu de sine, pentru-ca almintrea legislatiunea din 1863 nu l' ar' fi acceptatu. Si-apoi dela conclusiunea acést'a pana la aceea, ca legislatiunea din 1863 a gresitu, este numai unu pasiu. Atunci apoi usioru se póte intemplá, cá adi se-se aduca conclusiuni spre daun'a unei parti, mane p' aceialalte, cari conclusiuni s'ar' atinge de intogmirea interna a institutele de invetiamentu.

Din aceste temeiri votezú si acumu pentru proiectulu comitetului.

Ranicher pledéza pentru proiectulu regimului, dar' fora d'a pune pe elu unu pondu deosebitu, pentru-ca, observa elu, precumu fundatorii astu felu si statulu póte pretinde dreptulu d'a dispune liberu de limb'a instituteloru infintiate de elu.

Negruti u: Inalta camera legislativa! Invetiarea limbeloru patriei e o necesitate imperativa pentru fiasicare cetatianu alu patriei, pentru-ca dens'a e temeiu armoniei, dens'a e temeiu bunei intielegeri a filoru patriei intre sine, dela carea singuru aterna fericirea patriei.

Pentru aceea eu asi dorí, cá limbile patriei se fia studie obligate nunumai in gimnasiale statului, dar' si in gimnasiale confesionale, din care adeca se primescu alumnii absolvati la academie si universitati.

Pentru aceea eu inca me invoiescu la §. 18 din proiept. regimului, inse cu acelu adausu, ce l'a facutu Esc. sa parintele Metropolitu, dar' totusi asiu voi, ca la acél'a se se mai adauga, ca precumu in gimnasiale státului, asiá si in cele confesionale de categori'a susmentionata tóte trele limbele tierii se fia studie obligate.

Acésta pracsá s'a observatu si pana a-

cum'a pe cate unu locu, in gimnasiulu din Blasiu limb'a germana a fostu obligata, precumu si de acumu inainte va se fia.

Asiá sciú, ca s'a practisatu si la Clusiu.

Deci asi pofú, cá tóte trele limbele se fia dechiarate de studie obligate in tóte gimnasiale atatu de statu, catu si celea confesionale.

Mai incolo vedu, ca unii dintre domnii antevorbitori romani inca fórté pucinu pretiu punu pe aceea, cá academiele si universitatile, ce sunt, séu se voru redicá in patria, se fia paritetice, va se dica, cá in acelea se se puna atatu profesori de tóte 3 limbele, catu si studiele se se predee in tóte 3 limbile tieriei. Eu pe realizarea acestui postulatú punu celu mai mare pondu, pentru aceea asi dorí, cá spre indestulirea natiunei romane se se propuna studiele de aci inainte in tóte gimnasiale, academiele si universitatile tieriei in tóte 3 limbele.

Sciú Dloru! ca de pe la a. 1850 incóce cu tóte ocaasiunile s'au esprimatú literatii si nationalistii nostri intr' acolo, ca dorescu, cá se se redice o universitate romana si acést'a numai pentru aceea, pentruca au vediutu, cumuca atatu in academi'a din Sabiiu, catu si in cea fóstá din Clusiu s'au propusu studiele numai in cate o limba, — in cea din Sabiiu in limb'a germana, éra in cea din Clusiu in limb'a magiara, si déca si de aci incolo s'ar' eschide limb'a nóstra romana din acestea academie, ve marturisescu, ca s'ar' causá in natiunea nóstra cea mai durerósa impresiune.

Acumu acestei doriri de a avé si noi o academia iuridica deosebita si propria, s'ar' face destulu incatu-va, déca acumu s'aru aduce la acestu articulu de lege aceea decisiune dietale, cá de aici inainte atatu in academi'a din Sabiiu, catu si in cea, carea se va deschide in 1. Noemvre in Clusiu, se se propuna studiele si in limb'a romana. — Eu, cumu am dísu, pe realizarea acestui postulatú, punu celu mai mare pondu, si credu, ca este detorinti'a intre-

gei mele natiuni, si ar' fi fórte multiumita, déca i s'ar' impliní acést'a dorintia a ei macaru in tipulu acest'a.

Deci eu sum pe lenga proieptulu regimului, cu amendamentul Esc. Sale Metropolitului, inse asi vrea cá se se puna in acelu proieptu si aceea, ca si in gimnasiile confessionale, de unde se primescu alumnii la academiile si universitatile statului, se fia tóte 3 limbele tierei studie obligate.

Conrad Schmidt nu se póte invoí cu adausulu Esc. sale d. Metropolitu, precumu nici cu parerea lui Vasiciu, ér' cu a lui Negratiu nici intr'unu chipu, ci stà pe lunga sustienerea §. 18 cu corectur'a baronului Bedeus.

Debat'a se continua; se alegu vorbitorii cei mai de pe urma.

O bert vorbesce in contra §. 18 din proiectulu regimului.

Branu de Lemeny sustiene §. 18 din cuventu in cuventu.

Referintele Schuler-Libloy: Inalta casa! Dupa debatele cari au decursu cu atat'a temeincia atatu pentru catu si contra §. 18, astu-felu catu eu numai potiu dice nimicu nou, — me semtu silitu a me marginí nu mai la pucine. Antevorbitorulu meu, D. Baronu Bedeus, a defasiuratu cum se cade temeieurile, cari au indemnatu pe comitetu a recomandá inaltei case stergerea §. 18., si unu altu antevorbitoru, d. deputatu Gull, a facutu cu deosebire atentu la aceea impregiurare, ca §. 18 nu are locu in lege despre egal'a indreptatíre a limbiloru in comerciulu publicu oficiosu; si in urma au mai aratatu inaltei case si alti mai multi antevorbitori, dintre cari eu deosebire trebue se numescu pe Escel. sa eppulu Siaguna, ca §. 18 este mancu in determinatiunile sale, si togma pentru acést'a nu se póte acceptá in lege. Eu nu voiu se mai amentescu inca odata aceste temeieri, caci eu au devenitu vacilantu in óre-care privintia;

adeca mai multi antevorbitori, cari au vorbitu pentru §. 18, au avutu placerea a dechiará, ca ei nu afla in acel'a nici o periclitare a autonomiei instituteloru de invetiamentu, si a besericiloru ce administra aceste institute, ci din contra ei afla o recunóscere a dreptului loru, si fiindu-ca acesti antevorbitori suntu d'aceia, cari se paru mai multu chiamati a-si dá o judecata competenta in acésta direptiune, astu-felu eu — si credu ca si comitetulu — me suntu sguduitu in temeieurile, cari ne-au indemnatu a vorbí in contra §. 18. Er' deca iau in privire amendamentele ce suntu alaturate langa §. 18, atunci lucrulu ér' mi se pare suspitosu. Eu vedu din aceste amendamente, ce voru a se adauge la §. 18, ca acestui §-u i se ascrie o ca multu mai mare influintia, de cumu contine elu in sine, si de cumu i se cuvine anume dupa esplicarea data depe banc'a regimului — eu trebue se dícu acést'a pentru hodinirea mea — acestui §-u alu 18-lea. Déca vomu primí aceste amendamente, atunci, fórte probabilu, damu ansa la dificultati, parte la sanctionarea legi parte la activisarea ei. Noi atunci amu deslegatu ocasiunea dela gardu, cá in o lege de limba se facemu si o tíra lege scolastica, si fora indoiéla, nu este acést'a scopulu ce are a manuce pe inalt'a dieta. Eu trebue se spunu, ca amendamentulu Escel. sale d. Metropolitu Sterca Siulutiu mi se pare ca cuprinde fórte multe ce eu le-asi poté spriginí pe unu altu terenu, unde togma respectiv'a beserica competentu séu statulu ar' avé se decida; pentru-ca eu inca suntu de opiniune, ca trebue se venimu acolo, ca in instituttele nóstre se se propuna tóte trele limbile, intr'unu modu séu altulu, cá locuitorii Ardealului si in acésta direptiune se ajunga acolo — si eu tienu acést'a d'o mare fericire — cá se vorbesce tóte trele limbile cu asemenea indemenare, si astu-felu se-se faca dreptate fia-carei natiuni din tíera in tóta privintia. Dar' a face aici amendamente in acésta

direptiune si a staruí pentru primirea lor, acést'a o tienu cu totul de inconvenabilu. Er' ce se tiene d' acelu amendamentu pentru paritatea instituteloru de invetiamentu, eu trebuie se spunu ca pe lunga tóte espicarile repetite ce s'au facutu in acést'a inalta casa, totusi mi-a remasu obscuru si eu la tóta intemplarea n' asi vrè se me perdu in conclusiuni obscure, ce s'ar' poté trage d' aci. Deca cumva cugeta astu-felu, ca adeca la tóte institule de statu se se aplice fia-care fora respectu la confesiune, atunci credu eu ca chiar' regimulu va pune in lucrare principiile, care le-a depusu in legile fundamentale de statu. Er' de cumva acestu amendamentu cuprinde vre-o determinatiune relativa la obiectele, ce aru avé se se propuna in institute, ca adeca ele se se predee in tóte trele limbile tieriei, eu trebuie se dicu, ca acést'a este o cestiune de natura scientifica, de care noi n'avemu d' a-ne ocupá. Ce s'atinge de amendamentulu d. Dr. Vasiciu, fora indoiéla, si acest'a are dreptu, dar' eu trebuie se spunu ca si acest'a mi-a remasu obscuru, si póte s'ar' poté deduce o presumpsiune cu totul straina dlui propunatoru, candu din aceea s'ar' deduce ca „trebuinti'a“ populatiunei romane (celu pucinu pentru acést'a vorbesce starea actuala a literaturiei) ar' fi mai cu sama se invetie scientie germane. Pentru-ca prin scientiele germane se va pune in pusetiune a ajunge, si pe terenulu seu natiunalu tóte acele scopuri ale culturiei, la cari tintesce cu unu zelu atatu de nobilu. Eu nu sciu déca dlu propunatoru a opinatu astu-felu, cá adeca se-se cultive mai multu scientie germane, celu pucinu mie asiá-mi vine. (Ilaritate si aprobatiune).

Deci eu trebuie se dechiaru, ca nici acestu amendamentu nu mi-e asiá de chiaru, in catu selu potu spriginí din punctulu-de-vedere alu comitetului. Cá se numai ostenescu inalt'a casa, dupa-ce debat'a si de altu - mintrea a tienstulu destulu de lungu si despre obiectu s'a vorbitu din

tóte partile, astu-felu eu trebuie se incheiu cu aceea, ca espicarea depe banc'a regimului, cumca in §. 18 e espicata recunóscerea autonomiei, me hodinesce pe de plinu, si astu-felu eu nu vedu nici unu periculu asiá de mare deca vomu primí §. 18; dar' totusi eu cugetu ca e mai bine, ca pentru-cá se scapamu de tóte dubietatile si temerile posibles, se lasamu cu totulu afara §. 18, cá unulu care n'are locu in o lege despre intrebuintiarea limbiloru in comerciulu publicu oficiosu. (Asiá e!)

Rannicher: (vedi cuventarea densului in nr. 38).

Presiedintele: Amendamentulu lui Negrutiu nu e spriginitu, prin urmare nice nu vine la votisare. Cele lalte amendamente se supunu la votisare in ordinea urmatóre: 1. proiectulu pentru stergerea §-lui; 2. amendamentulu lui Sterca Siulutiu; 3. amendamentulu doctorului Vasiciu, si la intemplare candu nici acest'a nu se va primí, 4. proiectulu regimului.

Michaelu Binder vorbesce in contra votisarei asupra unui proiectu negativu.

Presiedintele: Acést'a intrebare s'a decisu prin unu conclusu alu dietei.

Proiectulu pentru stergerea §. 18. nu se primesce. La votisarea asupra amendamentulu lui Sterca Siulutiu maiortatea e dubia; se face contra-proba si in urma se votéza strigundu-se fia-care pe nume, si amendamentulu lui Sterca Siulutiu cade cu 49 voturi contra 37, pentru-ca dintre romani au votatu in contra: Ioane Alduleanu, Iacobu Bologa, Ládai, Branu de Lemeni, Macelariu, Moldovanu, Ladislau Popu, si Vasiciu.

Amendamentulu Drlui Vasiciu inca remane in minoritate.

In urma se primesce §. 18. asiá cum este in proiectulu regimului.

Misiunea preotului facia cu civilisatiunea omenirei si in deosebi cu Patri'a.

(Cuventulu de adio alu unui teologu catra colegii sei)

E ór'a cea din urma, candu Patri'a ne chiama
Se punemu la o parte veri-care alte grigi,
Si ascultandu suspinulu, ce-lu vérsa-o dulce mama,
Se ne lasamu de ura, de certe si intrigi!

And. Muresianu.

Stimatiloru si iubitoru Colegi!

Omulu este destinat din natur'a sa a nu traia singuratecu in pustietatea universului acestuia, unde cursulu tempului lu desbraca de tóte calitatile fisice si morale; dar' misiunea lui cu multu e mai sublima, elu cá omu are de a-si petrece pururea in midiloculu semeniloru lui, formandu si stárandu in o societate plăcuta, armonioasă, spre care e nascutu, creatu si chiamatu. Astu-feliu si noi compunsi de sim'lemintele reversate in noi de maic'a natura, si patrunsi de spiritulu chiamarei nóstre, amu pasitu preste pragulu acestui institutu literariu spre a formá o societate morale, o pregatire spre o alta societate in lumea din afora. Scopulu societatei acesteia morale in care actu ne aflamu, séu, ma bine dicandu, scopulu, devis'a institutului acestuia a fostu, este, si va fi educarea tineriloru la statulu preotiei, care este statulu celu mai principale si mai folositoriu a societatiloru omenesci, — caci elu este bas'a toturoru societatiloru de pe pamentu. Lips'a preotiloru celoru buni asiá este de necesaria, in catu fora de acést'a omenimea numai órbeca pre rotogolulu acestui pamentu. Preotimea atatu e de necesaria pentru natiuni, in catu fora de acést'a ele devinu usioru contopite in alte elemente. De candu s'aru fi nemecitu Romanii de pe faci'a pamentului, se nu fi avutu preoti din sinulu loru; credu ca nemene se afla atatu de nerecunoscatioriu, in catu se denege acést'a asertiune atatu de derépta; nu! ca preotii au fostu aceia, caroru le crá iertatu a-si cresce fiii sei, dara numai si numai la statulu preotiei — carele lu potemu numi cu totu dereptulu scutulu esistintiei romaniloru. Lips'a preotiei totu-deun'a o simtit'o omenimea, si nu fora de cauza, ca de vomu eschide preotimea din staturile omenimei, — atunci, fora indoiéla, omenimea devine in pericolu esistintiei sale in viitoriu. Asiadara fratriiloru! preotimea este factorulu acél'a, dela care depinde fericirea atatu cea timpurale, catu si cea eterna a omenimei: asiá este, preotimea se cuprinde cu tóte ramurile sciintiei, ea dá institutiuni private si publice —

bietului pruncu, care alérga la dinsulu, cu scopu cá se-lu póta imitá in viitoriu. Vedeti! catu e de mare misiunea unui preotu, la care ne-amu pregáritu si noi; la care cu totii pornimu din unu anumitu punctu; — dara cautati cu tóta seriositatea si carierile pe cari avemu de a inaintá, catu suntu de deosebite, unele suntu netede, altele coltiuróse, séu cine mai scie cum? totu-atat'a consociloru, acéstea avemu si debue se le percurgemu.

Supradisele fia-carele dintre noi au debutu se le permita inainte de acést'a cu 4 ani, candu d-dieu a versatu darulu seu asupra Romaniloru, prin fundarea acestui institutu, a acestei tinere diecese; — factorii careia n'au pregetatu a face cuviintiosii pasi pana la Sacratism'a Majestate, descoperindu lips'a romaniloru in privint'a unui atare institutu, care i-a in cungiuratu de seculi. Éra Fr. consoci! pre noi picá sórtea, de a fi chiamati de pe la Larii parintiesci, — cá se punemu pasii nostri mai antaiu in acestu institutu literariu, care multe ale natiunei debue se le suplinéscu, — si le va si supléni. Institutulu acést'a fú neincungiuraveru de lipsa pentru noi Ardelenii, apoi cu catu mai vertosu pentru Voi Fr. din partile Ungariei, carii ati gasitu pururea cursulu sciintielorú vóstre totu intre alte elemente, — dicu pentru voi, carii ati mancatu panca de pe més'a altor'a dara castigata prin amar'a sudóre a strebuniloru vóstri. Cu bracie deschise puteti imbracisiá, si debue se imbracisiati acestu institutu literariu, unde voi storceti acuma sciintiele teologice din gurile barbatiloru de natiunalitatea vostra; — candu din contra aru fi debutu se ve apropiati aceste sciintie atatu de sublime din gurile altoru barbati de alta natiunalitate si in alta limba straina; ferice de noi ca putem Fr. a ne indulci de limb'a nóstra in unu institutu nou!

De o mie de ori ne potemu tiené fórte fericiti, ca ne potemu inchiná acestui Palatiu, unde se sémena sementi'a virtutiloru, si a sciintieloru, unde s'a desvoltatu simburele celu micu alu natiunalitateru din sinulu mai multoru, care inca jacea adormiti in léganulu nepotintiei cuptusitu de fasiel' órbei nesciintie; si inca trii de mii de animi reci se voru desghieciá, care capatandu caldura spirituale, voru aduce, portá sacrificiile, cu ambele mani pre altariulu natiunei romane.

Delectátorie momente fura acelea Fr. candu dorit'a sórte ne zimbise nóue acestor'a, cari acumu gamu cursulu teologicu, inspirandune, ca noi suntemu membrii cei de antai ordinari ai acestui seminaru do-

mestecu Gherlanu, — in care cu ajutoriulu lui d-dieu acum suntu 4. ani amu intratu, — si din care totu cu a acel'asi ajutoriu acum absolvamu cursulu teologicu, facundu fia-carele dintre noi dupa pucinele sale poteri progresu corespundietoriu — prin care cu totii amu doveditu aptitudinea noastră de a fi preoti. Amu facutu destulu acceptarei Ilustritatei sale preabunului nostru parinte si Eppu, acarui'a merite laudavere voru fi scrise in analele natiunei romane, cu literele eternei neuitari; amu facutu destulu dupa fragedele noastre poteri acceptarei, si demniloru acestoru barbati, carii cá nescari factori puternici au spriginitu pre bunulu nostru Archi-ereu intru tóte întreprinderile sale natiunale, — amu castigatu deplina bucuria Rdisloru dni Canonici si totu-deodata stimatiloru nostri profesori, carii cu unu zelu neobositu. si diligentia duplicata ne-au introdusu, si ne-au indemnatu parintiesce cu tóta energi'a, cá se perscrutam cu totu — deadinsulu sciintiele si se ni-le însusim cu tóta caldur'a si sirguinti'a; si in urma ati castigatu o deplina bucuria parintiloru vostri, carii ve astépta cu bracie parintesci se ve póta stringe la pieptulu loru, pre carii d-dieu nu v'au lipsitu de ei — pre aceia dîcu i astépta bucuri'a parintiésca — zimbindu cu bucuria scopulu vostru ajunsu si imbracisiatu de voi si de ai vostri.

Ne despartim printre sulte de mii de suflete, pe ale caror'a rane debue se picuramu balsamu vindicatoriu, forá de a prescí ca mai poté-vomu reveni in o asiá societate armoniósá, — acest'a mi-se pare a fi asemenea unui misteriu! — Lasámu dupa spatelile noastre unu intervalu de 4 ani, pre carele mai mulu nu-lu potemu imbracisiá, decatu numai cu revocarea in memoria. Nu potiu, ma nici presupui, ca se afla ver-unulu intre noi, carele se-lu de uitarei; cu atatu mai vertosu — caci amu gustatu dulce — amaratiunea (?) seminariului intru unu tempu atatu de maretiu si strelucitu, candu totu sufletulu bine simtitoriu se ingrigea de sórtea natiunei sale, — aici in palestr'a museloru, printre celea mai melodióse si sonóre cantece reversate de ele, ne-amu desfasuratu simtiemintele noastre unulu altui'a amicesce; si apoi óre ce póte fi mai frumosu de catu armoni'a si sincer'a amicilia carea este in seminarium? nu! Fr. nu! decumva e sincera, nefaciarita „Amicus certus in re incerta cernitur“ díce poetulu. Apoi prea bine scimu ca amicilia fratiésca din seminarium e adeverata, nefaciarita, si aievea sincera.

Intre murii acestui institutu, cá intr'o gradina toti amu fostu frati, si inca frati in Christosu — si gradina-

riulu este chiaru Eppulu, carele mediate prin alesii sei barbati de tóta increderea, au semenatu in anemele noastre'sementi'a virtutiloru si a sciintieloru; — atatu prin fapte, catu si prin vorbe s'au nevoitu, cá se-o aduca in realitate.

Mai credu ca se voru despica stancelle, si riurile 'si voru întorce cursurile lor, decatu cá se nu-ne revocamu in memoria tempulu trecut, acelu tempu lasatu, dara recentu acuu si in viótoriu, si demnu de revocarea fia-caruia dintre noi, — nu numai privindune pre noi insine speciatim — séu colective — intr'unu corpu moralu, dara pentru lucrurile celea momentóse a barbatiloru competinti din sinulu natiunei, — pentru luptele celea energióse ce-au decursu in restimpulu acest'a pentru fericirea poporului romanu, ce au gustatu in destulu amaratiunea secliloru trecuti. Negresitu debue se ne revocamu momentele trecute, pentruca bine sciti Fr. cu catu entusiasmu isbutea din gur'a fia-caruia dintre noi dícandu: „Pre candu va veni, domne! tempulu acel'a, candu si eu se potiu folosi natiunei mele.“ Éca momentulu e aici, ne despartim in tóte partile patriei noastre, cei atatu de chare, si pe care au aparato cu atala' a versare de sange strebunii nostri. Care suflete infocate de amorulu catra patria au cadiutu victime furióseloru tempestati si barbarismului infernal;

Ah! caci nu-mi potu respunde stravechile mormente! Spuindu, ce tienu in sinusi, Romanu, au genu streinu? Atunci s'aru frange cért'a, ce curge-acum ferbinte, S'aru sterge atunci cá céti'a si vechiulu meu suspiniu! díce poetulu nostru.

Si apoi noi se nu imitam, se nu-ne facemu partasi si derepti aparatori a Ei si a intereseloru natiunale? Strigati cu mine dimpreuna ca departe se fia de noi o astfelu de ratecire, si orbire netrevnica.— Acum ni se deschide calea de a-ne aratá iubirea catra patria, carea desi lovita de atatea ori in cóste, ne-a struncinat si pre noi, dara totusi cu scumpatate ne pastreza prin pompósele ei campii, si prin folosii ei codrii — impodobiti cu atatia arbori vechi si imbetraniti de viforu ce a atinsu fruntea lor. —

Ne ascépta momentele de a ne aratá amatori de natiune, adeca: de-a ne sacrificá, si de a ne face martiri pentru binele comune; a-i apará dreptele ei pretensiuni cu totu zelulu, si cu tóta curagi'a între marginile cuviintiei si ale dreptatei; caci din contra jumentulu pusu in campulu libertatei de 40 mii de romani inainte lui d-dieu, se va preface in blasteme, care cadiendu asupra noastră ne va nemici de pre faci'a

pamentului; sangele martiriloru romani cadiutu in lupta pentru eluptarea adeverului si a dreptatei — aru cere isband'a asupra nóstra; — ba insasi mani'a lui d-dieu cá si unu fulgeru ar' isbi in midiloculu nostru, neme-cindu-ne de inaintea faciei lui. —

De anitele nóstre debue se fia incopciate oficiele acelea, cu care suntemu detori in privinti'a omenimei cá ómeni, in privinti'a credintiosiloru nostri cá preoti, — si in privinti'a Romaniloru cá romani. Pre boltiturele animeloru nóstre debue se stee inscriptiunea; „desceptarea si inaintarea poporului romanu.“ — Acést'a este detorinti'a cea mai santa a unui preotu; pentruca elu este si debue se fia factorulu acel'a, carele se inainteze cultur'a nunumai cea trupésca, dara si cea sufletésca „stai aspru cu vreme si fora vreme, cérta, mesura indémna cu tóta sirgiunti'a“ díce apostolulu gintiloru, — de unde invederatu se vede ca preotulu are o misiune fórte sontica si eclatanta in privinti'a omenimei.

Cá preoti, dara nunumai cá preoti si conducatorii poporului romanu, ci si cá romani avemu de a impleni o detorintia fórte santa, carea dela noi o pretinde nunumai statulu acestu atatu de sublimu si inaltu alu preotiei, dara o pretinde tempulu, impregiarile in carii suntemu incurcati, si in urma o pretinde insasi natiunea acareia fii santemu si noi. Detorinti'a acést'a este in-grigirea cea buna de scoli; fora de care natiunea romana nu póte esistá cá natiune, suntemu numai o umbra aparente si asigurarea nóstra despre unu viitoriu mai bunu este espusa la mare periculu. Cugetati bine Fratoriloru! asupra detorintiei acesteia, carea acum desi se vede la parere — unu ce nu asiá de mare in-semnătate, dar' credeti-me ca cugetandu cu seriositate, si cercetandu cu de amenuntulu acésta amea propositiune, pre carea eu din convingere v'o amintiescu — este celu mai potente stelpu, si uniculu midilocu de a poté ajunge la unu gradu a culturei si a civilizatiunei; intrebati de conscienti'a vóstra si ve veti convinge ca singuru scólele suntu midiloculu, conditiunea fora de ce nu potemu propasí, inaintá, cu unu cuventu fora de scoli ratecimu in abisulu intunecimei, devenimu in periculu existentei nóstre in viitoriu.

(Va urmá.)

L i t e r a r i u.

Dicionariu

Latino-Romanu.

Necesitatea unui Dicionariu Latino-Romanu este fórte cunoscuta si de toti sentita, din mai multe cause:

1. Caci numai dintr'unu Dicionariu bunu latinu, fiendu acest'a bine tradusu romanesce, se póte scóte si lucrá unu Dicionariu perfectu in limb'a romana, botezandu-se tóte cuventele latine in romanesce.

2. Scolariloru Romani, dintre carii cei mai multi invétia acumu latinesce, prin acést'a li s'aru redicá a-cele pedici si greutati mari, ce le intempina, fora a avé unu Dicionariu Latino-Romanu.

Subscrisulu fú cu lucrarea acestui Dicionariu Latino-Romanu insarcinatu inante de mai multi ani, carele lucranduse (dupa modulu de atunci, avendusii es-plicarea scrisa cu slove cirilice), se si pusa sub presa, tiparinduse dintr'insulu o parte bunicica; si cu ade-veratu, acestu opu de multu s'ar' fi terminatu, déca tristele evenimente ale aniloru trecuti (dupa care mai urmara si alte neajunsuri, nu l'ar' fi impeditatu.

Acum inse, acceptarea acestei carti atatu de ne-cesarie, ne mai putenduse prelungi, (redicanduse totu de-una-data tóte acele obstacule, cei mai stá in cale), darea la lumina a acestui Dicionariu s'a inceputu de nou, adica éراسi din capu, fiendu-ca acea parte dintr'-antaiu (cu slove tiparita), s'a casatu de totu, si es-plicarea lui cea vernacula acumu este scrisa cu litere a-vitice. Si in genere, totu opulu acum este cu multu mai intensu, decatu fú dintr'antaiu, precum din confron-tarea lui cu acel'a se póte vedé.

Lucrarea acestui Dicionariu Latino-Romanu este cu totulu originaria, culésa din cele mai bune Dicionarie ale celebriloru Lesicografi noii latini: Scheller, Fercellini, Noël, Bauer, Kraft, Freund, Kreuzler, Wally, Quicherat & Daveluy, Koch, Klotz & Theil.

Calitatile acestui Dicionariu Latino-Romanu sunt:

1. Va fi o traducere acurata si perfecta din Dictionariulu celu latinu, coprendiendu preste cinci-dieci-mii (50,000) cuvente latine; cu tóte acestea,
2. Acestu Dicionariu va coprinde numai Latinitatea cea pura, va fi numai pentru autorii clasici din etatea de aur; barbarismi nu voru intrá intr'insulu.
3. Fia-carui cuventu latinu i se va aratá deriva-tiunea din naturalea sa etimologia, espicanduse acest'a in tóte adeveratele lui sensuri proprie si figurate.
4. Cuventeloru latine se va insemná cuantitatea sillabeloru séu mesur'a tonului, in catu cere debuintia prosodiei.
5. Cuventele latine se voru ilustrá cu multe si cele mai alese esemple si citate din autorii clasici ai latinitatei cei bune, din poeti si prosaici.

6. La capetulu cartii se voru adauge cele mai insemnate nume proprii Latino-Romane pentru geografi'a noua.

7. In fine, voru urmá doue appendici, unulu despre Calendariulu Romanu, ér altulu despre monetele, mesurele si ponderile Romane.

8. S'a ingrititu fórte multu pentru curatirea si inavutirea limbei romane; scrienduse acést'a intr'unu stilu catu se póte mai corectu, danduse cuventeloru romane simpli si ridicali terminii cei proprii gramaticali, ér celoru compuse si derivate, esplicarea cea direptu semnificativa, asiá, in catu acestu Dicionariu, junimei studiöse (si altoru amatori de invetiarea limbei romane, va puté servi de modelu, intru a-si formá dintr'insulu unu stilu bunu romanu), caci autoriulu pe de una parte n'a respectatu nemica, ce a cunoscutu ca este in contra adeveralui filologicu alulimbei romane; pe de alt'a, si-a pusu tóta diligentia cá se o curatia de erorii limbistici si de ver-ce contradicatiuni. Prin urmare dar', in acestu Dicionariu n'au intratu acele cuvente straine, de care (in secele trecute) cu ocasiunea traducerei cartiloru bisericesci din limbi straine, se stracurara si intrara intr'ins'a fórte multe, care (slovele si cuventele straine), pe acésta biata limba romana o deformara si o desfigurara astu-feliu, in catu originea ei cea romana abia i se mai putea cunósce.

Dicionariulu Latino-Romanu are formatulu 8^o mare, harti'a formósa, buna, literile Petit, faci'a in doue columne, column'a de 63 renduri, marimea cartii va fi celu pucinu de 130 colle tiparite, care voru formá doue tomuri destulu de voluminóse Cartea va esí in fasciculi de cate 7—8 cóle unulu. Abonamentulu se face prin d. **S. Filtsch** in Sibiu, unde se afla si fasciulii, esiti pana acumu. Pretiulu cartii intregi 16 fi. Celoru neabonati se va vende cu pretiu mai mare. Din 11 esemplarie unulu gratis. Bucuresci 15. Aug. 1863.

Nifonu Balasiescu,
profesore de teologia.

Varietati.

Din foi'a glumétia **Umoristulu**, ce ese in Pesta ne-a sositu numerulu primu.

Publicatiune de concursu.

Intru urmarea si intielesulu conclusului adunarei generale din estu anu tienute la Blasiu in 7. si 8. Sep-

tembre siedinti'a II. P. 22, subscrisulu Comitetu publica prin acést'a concursu pentru urmatórele stipendii scolastice:

a) Siete stipendie de cate 100 fi. v. a. pentru 7 ascultatori de drepturi totu romani, ori unde in Monarchia, adeca: 700 fi. v. a.

b) Siese stipendie de cate 50 fi. v. a. pentru 6 scolari romani din clasele gimnasiale superióre, adeca: 300 fi. v. a.

Sum'a totala 1000 fi. v. a.

Terminulu concursului se defige pre 1-a Novembre a. c. dupa calendariulu nou.

Aspiratorii la susu insemnatele stipendii voru avé pana la susu numitulu terminu a-si substerne la Comitétulu Asociatiunei transilvane petitiunile sale providute: a) cu atestatu de botezu, b) cu testimonie scolastice despre progresulu in studii, cum si despre portarea morala, in urma c) cu testimoniu despre lipsirea midilóceloru materiale spre a mai poté continua cursulu invetiaturiloru.

Cá o conditiune pentru ascultatorii de drepturi la Academi'a c. r. de aici, vine a se considerá si indetorierea de a dá ajutoriu scripturistici la Cancelaria Asociatiunei alternative, dupa dispositionile Secretarialului in sensulu conclusului adunarei gen. din Blasiu tienuta in estu anu P. 23. Sibiiu in 6. Octombre 1863.

Comitétulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.

Publicatiune de Concursu.

In urmarea conclusului adusu in siedinti'a II. p. 22 a adunarei gen. din acestu anu tinuta la Blasiu in 7. si 8. Septembre, subscrisulu comitetu alu Asociatiunei transilvane publica prin acést'a concursu pentru premiulu literariu de 100 fi. v. a. destinatu pentru cea mai buna carte despre inaintarea economiei de campu si a pomariei intre Romani. Terminulu acestui concursu se defige pre 1. Maiu 1864 c. n.; conditiunile suntu urmatórele:

a) Acea carte sa dea celu pucinu 10 cóle tiparite in 8 mare (cam 30 cóle in manuscrisu).

b) Se fia compusa in stilu, pre catu se póte mai populariu si usioru de intielesu, si cu deplina cunoscintia teoretica si practica in acésta specialitate.

c) Manuscrisulu se fia curatu, usioru de cetitu, insa nu scrisu de man'a auctorului, si nice subscrisu de elu, ci numai providutu cu unu Motto.

d) Atari Manuscrise se se tramita la subscrisulu comitetu alu Asociatiunei transilvane pan' la terminulu mai susu-insemnatu.

Sabiiu in 6. Octobre 1863.

Comitétulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.